

УДК 339.9(091)“1985/2010”:33(510)

Ксяоінг Чанг

**ПОГЛЯД ЖУРНАЛУ «THE ECONOMIST» НА РОЛЬ КИТАЮ У
СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ (1985-2010 РР.)**

Стаття присвячена дослідженню того, яким чином журнал «The Economist», який є головним голосом західного лібералізму впродовж більше ніж 160 років, бачить і представляє роль Китаю у світовій економіці. У цьому контексті будуть розглянуті наступні аспекти: роль Китаю у процесах глобалізації, у міжнародних відношеннях в царині культури, людських та економічних взаємовідносин, а також у зв'язку з глобальним потеплінням – найбільшої загрози людству. Це дослідження можна розглядати як ще одну спробу підняти стару проблему «західного питання».

Ключові слова: «The Economist», «західне питання», глобалізація, глобальне потепління.

Концептуальні підходи дослідження. Думки людини часто формуються під впливом її досвіду. З тих пір, як я почала працювати (одразу після закінчення університету у 1987 році, де я отримала ступінь бакалавра з англійської мови і літератури та ще ступінь з міжнародної журналістики), я вивчала англійську мову на кафедрі англійської мови. Після цього я перевелася на кафедру журналістики і комунікацій у 2001 році, де моя робота як виконавчого заступника декану полягає в тому, щоб готувати молодих людей до майбутньої кар'єри журналістів, спроможних працювати на міжнародній арені. З більш ніж 25-річним досвідом у сфері міжкультурних комунікацій, я прийшла до усвідомлення важливості ЗМІ як транслятора західних поглядів. Мене цікавить те, як основна течія західної думки підштовхнула світ – як у бік безмежних матеріальних благ, так і на грань катастрофи. І я стверджую, що однобокий погляд на світ є дуже ризикованим у наш час.

Сьогодні немає сенсу розглядати світ категоріями Заходу та Сходу. Два полюси – значить, вони повинні конфліктувати, але у реальному світі вони залежать одне від одного. Замість протидії, є взаємодія. Західне бачення природи як окремого й другорядного явища, створеного Богом, відповідає людським інстинктам конкуренції та користолюбства, що веде по шляху матеріального багатства, але не може справлятися з наслідками

власного егоїзму. Китайська ж філософія, яка акцентує увагу на неподільності людства і природи, (а отже, і поваги до природи), перешкоджає використанню всієї міці людського потенціалу, але сприяє контролю глибинної егоїстичності людської суті.

Я поважаю роботу відомого британського історика Арнольда Тойнбі про Захід та Схід – про дві співвідносні частини людського суспільства. Відповідно філософії Заходу, Всесвіт полягає у ритмічному чергуванні висхідних та низхідних потоків творчої сили любові та руйнівної сили ненависті, в єдності, що виходить з множини, та множини, що виходить з єдності. Очима китайських філософів сутність Всесвіту полягає у чергуванні висхідних та низхідних потоків тіньової сили *інь* й сонячної сили *янь*: «По черзі, кожна сила досягає свого найвищого впливу за рахунок іншої. Але навіть у свій піковий момент, жодна сила не буде принижувати іншу. І коли прийде час її відливу (а він обов'язково прийде після досягнення найвищої точки), ядро протилежної сили залишиться недоторканим і зможе розквітати у повну силу, чергуючись зі своїм споконвічним суперником та партнером». Тойнбі відчув переривчатість західного ритму та циклічність ритму *інь* і *янь*.

У своїх оцінках я також спираюся на впливового китайського історика Кієна Му, який також мав проникливе розуміння як західної, так і китайської історії і виражав думки, подібні до Тойнбі, хоча й у іншій формі. Кієн Му прийшов до висновку, що західна історія розвивається як драма, де кожна сцена сполучена з насильством, а історія Китаю схожа на поему, що розвивається плавно, у своєму гармонійному ритмі. Ця відмінність також ілюструється тим, як завершили свої життя три великих людини світу: Сократ помер, випивши чашку отрути, Ісуса Христа розіп'яли, а Конфуцій помер своєю смертю.

Справді, світ не може існувати без однієї з цих сил – західної переривчатості й китайської циклічності, без драми й без поем. Це різні сили природи і одночасно – різні жанри літератури, що взаємодіють і поєднуються, щоб зробити світ таким, який він є. Оскільки у світі немає нічого постійного та незмінного, я вважаю, що зміна низхідних та висхідних сил є неперервною.

Саме на таких моральних та інтелектуальних постулатах базується це дослідження позиції «The Economist» щодо ролі Китаю у світі. Ці питання

важливі тому, що ми говоримо про зустріч сучасної цивілізації зі старим «західним питанням». У сучасному багатопольярному світі надзвичайно важливо об'єктивно розглядати різні погляди на глобальні питання – це важливо, передусім, для збереження миру та сталого майбутнього.

Виклад матеріалу. Я обрала саме «The Economist» у якості представника публіцистичного стилю західної форми мислення з двох основних причин: передусім а) саме цей журнал активно поширює основні цінності західного лібералізму; б) він прагне говорити голосом широких мас. Журнал ніколи не відхилявся від класичних ідей ХІХ-го століття, прихильником яких був Джеймс Вілсон, засновник «The Economist». Ось що з цього приводу говориться на офіційному веб-сайті «The Economist»: «Говорити, що журналу «The Economist» і досі подобається розглядати себе приналежним до тієї чи іншої думки – це занадто радикально. Правда у тому, що ми дотримуємося історичної позиції». Ці слова були сказані Кроутером у 1955 році, і вони зберігають свою актуальність і сьогодні. «The Economist» вважає себе супротивником привілеїв, помпезності і передбачуваності. Він підтримував консерваторів, таких як Рональд Рейган і Маргарет Тетчер. Він підтримав дії американців у В'єтнамі. Але він також схвалив політику Гарольда Вільсона і Білла Клінтона, і виступав за різні ліберальні явища у світі: за відміну смертної кари, за реформу пенітенціарної системи та деколонізації, а також, останнім часом, за контроль над вогнепальною зброєю та на підтримку одностатевих шлюбів.

До того ж, у порівнянні з іншими західними виданнями «The Economist» не зазначає однозначний погляд на світ та події, що у ньому розгортаються. Він вважає, що вільна торгівля призведе до світової економічної інтеграції, глобальні економічні зв'язки будуть автоматично розповсюджувати західну демократію у всьому світі. Мета журналу у цьому контексті – «сприяти ринковим силам проводити єдині стандарти». Можливо, саме це мав на увазі головний редактор журналу Джон Міклтуейт, пишучи на своєму сайті: «Наше бачення світу, стиль, і вся наша філософія відрізняється від інших видань».

Щодо ключових термінів «глобалізація» і «глобальне потепління», при написанні цього дослідження я спиралася на статті та новини з «The Economist», починаючи з 1985 року.

Для того, щоб зрозуміти нюанси оцінки ролі Китаю у сучасному світі варто подати кілька завваг до того, як сам Китай оцінює свою роль у світі.

Серед китайських вчених ще з початку 1990-х років велася дискусія про міжнародну роль Китаю. Загалом, є три школи думки: «школа яструбів», «нейтральна школа» і «школа голубів». Школа яструбів вважає, що Китай, з його зростаючою міццю, повинен не тільки брати участь у світових справах і адаптуватися до існуючого порядку світу, а й реформувати і привести в нього зміни, маючи на увазі, що Захід не повинен бути під контролем влади глобального управління, а країни, що розвиваються, повинні мати більше влади у прийнятті рішень. Нейтральна школа в основному співпадає з «яструбами», але дещо обережніше у своїх оцінках. Вони визнають, що Китай повинен бути скромним і обачним у цьому процесі. На думку «школи голубів», загроза існуючому світовому порядку, від якого Китай отримував багато переваг протягом останніх 30 років, не входить в актуальні завдання країни. Замість того Китай повинен модернізувати себе і принести мир і щастя китайському народу й усім людським істотам. Відповідно до цього принципу, Китай повинен брати участь у світових справах, вносити у світ щось нове, виконуючи програму модернізації, найбільшу і найскладнішу у світі.

Китайський відомий політолог Ван Цзісі є представником «школи голубів». У своїй журнальній статті про міжнародне позиціонування Китаю він м'яко називає "свого роду поверхневою і марнославною" позицію деяких людей щодо відносин із зовнішнім світом. За його словами, міжнародна роль Китаю визначається таким чином: 1) найсильніша країна, що розвивається, з великим розривом між собою і Заходом в плані економічного розвитку, науки і техніки, освіти, культури влади тощо; 2) основна азіатська сила, що швидко розширює свої інтереси і вплив на весь світ, але ще не спроможна грати провідну роль в Азії; 3) соціалістична держава з унікальною політичною системою і системою цінностей, що перебуває в процесі глибоких перетворень, але не має цілісної території і, як і раніше, перебуває під загрозою національного поділу; 4) бенефіціарій, учасник і реформатор існуючого міжнародного політичного і економічного порядку, обмежений міжнародними правилами, якими управляє Захід. Це «міцне й одночасно слабке»

міжнародне становище Китаю означає, що Китай повинен як і раніше дотримуватися стратегічного мислення та позиції «тихше їдеш – далі будеш». Таким чином, під час участі у світових справах, мета Китаю – наздогнати не США, а самих себе. Щоб відігравати належну роль на світовій арені, Китай повинен перетворитися з країни з великим населенням, потужною економікою і сильною політичною системою у країну гармонійну, з високим розвитком у сферах освіти, науки і техніки, культури.

Щодо погляду на ці речі з боку, то, на мою думку, журнал «The Economist» є саме тим джерелом, яке варто проаналізувати. У погляді «The Economist» на роль Китаю прослідковуються три етапи. Протягом більшої частини часу, з 1980 до середини першого десятиліття ХХІ-го століття, журнал дивився на Китай як на послідовника західної моделі ринку, або «студента західних вчителів», цитуючи журнал.

Протягом цього періоду журнал розглядає Китай як країну, яка мирно розвинулася до вільної капіталістичної країни за моделлю, схожою на західну, і таким чином може співіснувати із Заходом. У статті «Китай та Захід. Мережа» від 13 квітня 1996 року, журнал представив книгу «Ткацтво в Мережі: Умовна співпраця з Китаєм» під редакцією Джеймсом Шинн і висловив «чотири очікування» до Китаю: мирний підйом, вільний капіталізм, вступ до ВТО і незастосування сили. В іншій статті того ж року журнал висловив думку, що Китай повинен перетворитися у більш вільну політичну систему. Як йдеться у цій статті: «смерть комуністичної олігархії в Китаї – в інтересах Заходу, так же, як і в інтересах простих китайців», тому що «історія цього століття навряд чи припускає віру у диктаторів тільки заради безпечного миру». Таким чином, щоб наблизитись до Західного вчення, Китаю, на думку журналу, варто приєднатися до ВТО. Ось що каже з цього приводу спеціальна доповідь «The Economist»: «Без Китаю, другої у світі країни за обсягами економіки та десятої за величиною її експорту, ВТО не може претендувати на дійсно глобальний статус». Як він і передбачив, Китай вступив до ВТО у 2001 р.

Після фінансової кризи 2008 року журнал висловлював думку про те, що Китай може стати рятівником світової економіки і лідирувати економічно, захищаючи та зберігаючи нинішню світову економічну систему. Використовуючи слова самого журналу: «І якщо світова

економіка надалі міцнішає, Китай стане найбільш ймовірним рятівником». До цього, це просто означає, що Китай посилює свою валюту. Як писалося у журналі: «... з глобальної точки зору для Китаю було б краще послабити фіскальну політику і дозволити валюті зміцнитися. В країні є достатньо місця для підвищення витрат. І, дозволивши своїй валюті рости швидше, Китай протидіє би дефляційним ризикам у багатих країнах, тому що як долар, так і євро слабшають у порівнянні з юанем».

Тим не менш, «The Economist» все ще розглядає Китай як загрозу, і бажає, щоби він був пандою, а не драконом. Відповідно до журналу, загроза виходить з чотирьох основних аспектів.

По-перше, зростання потужності Китаю може створити проблему для багатосторонніх торгових переговорів. Журнал бере у якості прикладу липневий самміт 2008 року, вважаючи, що безвихідний стан у Досі не покращився, оскільки в Китаї та Індії наполягали на збереженні за собою права вводити спеціальні тарифи для захисту своїх власних фірм у разі раптового сплеску імпорту продовольства. Турбуючись про продовольчу безпеку на фоні росту цін на товари, Китай та Індія, показали своє небажання піддавати своїх фермерів міжнародній конкуренції.

По-друге, Китай може лідирувати у світі у галузі торгівлі та фінансів, оскільки значна частина багатих країн світу знаходиться у рецесії. Журнал ясно сказав, що: «оскільки країни з економікою, що розвивається, формують напрями світової торгівлі, вони будуть все більше визначати майбутнє фінансування. Це особливо стосується багатих на капітал країн-кредиторів, таких як Китай».

По-третє, є побоювання, що інші країни, які розвиваються можуть відмовитися від «Вашингтонського консенсусу», заснованого на вільному ринковому фундаменталізмі, і прийняти «пекінський консенсус», модель, що робить акцент як на ринкові, так і на державі.

І по-четверте, навіть стратегія Китаю "тихше їхати" розглядається як загроза, яку назвали "балансування". З точки зору журналу, Китай лідирує в країнах БРІК (Бразилія, Росія, Індія, Китай), але підкреслює рівність між ними, приховуючи таким чином своє посягання на сировину.

Щодо розмов про глобальне потепління, Китай зберігає хороші відносини з Америкою та іншими «забруднюючими» країнами світу, що розвиваються, і таким чином підвищує свою силу м'якої дії. Для «The

Economist», Китай виглядає як таємничий хамелеон. Одного разу у журналі було сказано: «Захід сподівається, що багатство, глобалізація і політична інтеграція перетворять Китай на ніжного гіганта-панду, а не на дракона» [1].

Отже, без особливої довіри, але «The Economist» висловлює свої сподівання щодо Китаю як рятівника світової економіки: «При вдалому збігу обставин, Китай буде поєднувати скоростиглість в економічному розвитку з повільним консерватизмом в економічній дипломатії. Йому слід як і раніше дотримуватися позиції збереження відкритої світової економіки. Дійсно, його зобов'язання можуть піти набагато глибше, ніж зобов'язання Америки, тому що його коефіцієнт торгівлі у вимірі до ВВП набагато вищий» [3].

Як було показано вище у визначення міжнародної ролі Китаю з точки зору журналу, все залежить від власних інтересів країни. Його головне занепокоєння полягає у тому, яким чином роль Китаю може найкращим чином служити інтересам Заходу. Саме з цієї досить вузької точки зору, роль Китаю у світі як «послідовника» чи «рятівника» залишається невизначеною. Але, в основному, Китай розглядається як послідовник, тому що навіть якщо Китай зіграє роль рятівника, він, як очікується, має зберегти західну модель.

Цікавою, на мою думку, є погляд «The Economist» на глобальне потепління: він перебуває у протиріччі з його поглядом на глобалізацію. Глобальне потепління вимагає втручання уряду і міжнародного співробітництва, у той час як тема глобалізації – це невтручання і ринкова свобода. Щодо глобального потепління, то «The Economist» виступає за інновації у вільній торгівлі, які б сприяли відгуку на глобальне потепління, знаходячи таким чином виправдання ролі уряду і співробітництву. Цей різкий зсув у готовності прийняти інші країни, такі як Китай, у якості партнера відображає прагматизм позиції «The Economist».

У зв'язку з цим «The Economist» приймає дві основні дискурсивні стратегії. Одна з них – перетворення Китаю на багату країну, а інша – це створення негативного образу Китаю. Основна думка журналу – це те, що Китай, як багата країна, повинен взяти більше відповідальності у сфері скорочення викидів вуглекислого газу. Китай висувається на роль

головної дійової особи у питанні глобального потепління, тому що, з одного боку, він є «одним з найбільших і найбрудніших вугільних пальників у світі», а з іншого боку, «The Economist» обособлює Китай як одного з ринків, що розвиваються, та називає його «надбагатою країною» в історії глобального потепління, членом G8, G4 або навіть один з G2.

Протягом більшої частини часу «The Economist» створює імідж Китаю як одного з найбільших світових забруднювачів та тих, хто відмовляється брати на себе відповідальність і розділяти тягар з іншим світом. Ще у 1986 році «The Economist» казав у статті про глобальне потепління від 29 листопада, що Китай, швидше за все, до 2025 року буде відповідальним за 50 % світових викидів двоокису вуглецю, в порівнянні з менш ніж 25 % у 1975 році. У 1990-ті Китай звинувачували у безвідповідальності; у тому, що «він ігнорує небезпеку зміни клімату, а сам у той же час просить про компенсацію та протидію американському неоколоніалізму і стає одним з чинників можливого провалу міжнародних ініціатив» [4; 5; 6].

Такий образ зберігається і в XXI столітті, незважаючи на аргументи Китаю про успіх своєї політики щодо глобального потепління. «The Economist» опублікував статтю під назвою «Свіже повітря: Зміна клімату» від 9 червня 2007 року, яка була зосереджена на новій політиці Китаю щодо глобального потепління, спрямованій на задоволення мети енергоємності. У статті обговорюється виступ голови Комітету по розвитку та реформі Китаю Ма Кая щодо нової політики, у якій йдеться про те, що Китай претендує на право розвитку, зобов'язується до 2010 року отримувати до 10 % електроенергії з поновлюваних джерел, прийме більш жорсткі стандарти щодо економії палива та досягнув успіху у боротьбі зі зростанням кількості населення. Незважаючи на все це, у статті зроблено висновок, що «завдяки галопуючим темпам економічного зростання Китаю викиди у повітря будуть продовжувати збільшуватися, навіть якщо це відповідає його меті енергоємності».

«The Economist» не приділив достатнього місця на своїх сторінках (за винятком Ма Кая) людям, що могли б говорити від імені Китаю та пояснити справжні причини і труднощі країни, як вони зробили для пояснення бездіяльності Америки у боротьбі з глобальним потеплінням.

Таким чином, за будь-якої ситуації, «The Economist» просто чекає, що Китай перейме більшу відповідальність, вважаючи, що Китай та інші

країни, які розвиваються, повинні брати активну роль у світовій битві за пом'якшення наслідків шкідливих викидів. Те ж саме повідомлення повторюється по-різному і у різний час, оскільки журнал вважає, що «найбільш економічно ефективними для скорочення викидів є країни, що розвиваються – тобто, головним чином Китай та Індія» [2], і «будь-яка міжнародна ініціатива щодо скорочення викидів вуглекислого газу, що не приймається чи то розвинутими країнами, чи то країнами, що розвиваються, навряд чи матиме істотний вплив». І зовсім недавно він висловив ту ж точку зору: «Боротьба зі зміною клімату потребує Китаю, так само як і Індії» [7].

Основна думка у погляді «The Economist» на Китай є чіткою та зрозумілою. Незалежно від того, що саме робить Китай, цього не достатньо. Мається на увазі, що Китай повинен зробити більше, щоб стати надійним партнером у боротьбі з глобальним потеплінням. І це та роль, яка ніколи не зміниться.

Висновки. «The Economist» визначає для Китаю різні ролі. В умовах глобалізації, де ринок є успішним, Китай розглядається як послідовник, у той же час як у світовій історії потепління, де ринок потерпає поразки, Китай є партнером. Очевидно, що існує суперечність між поглядом журналу щодо ролі Китаю у світі та поглядом самого Китаю на власну роль на світовій арені.

Очевидно також, що «The Economist» в основному стурбований тим, чи може Китай приміряти на себе західну модель розвитку. І до тих пір, поки Китай добре вписуватиметься у західні механізми, він отримуватиме матеріальні блага і буде процвітаючим. Китай уже отримує вигоду від глобалізації, як журнал зазначав вже не раз.

Але чого журнал не може зрозуміти або просто відхиляє – це більш глибоке коріння або унікальна особливість китайської історії та культури, і, саме головне, ідея китайського народу. "Баланс", який «The Economist» зрозумів хибно, це зовсім таємниця, але відображення китайського способу мислення, що бачить світ як неподільне ціле, а не різні частки, як світ бачить західна думка. У порівнянні з руйнівною силою, якою в основному займається західна філософія, китайська філософія більш пов'язана з творчою силою *інь-янь* і, таким чином, циклічним та сталим

життям. Філософія балансування є тим ідеалом, якого прагне традиційний Китай і до цього часу.

Для того щоб принести Китай чи навіть весь світ до його лона, «The Economist» та весь Захід повинні культурно та історично прийняти додаткові сили всього іншого світу. В протилежному випадку, світ не зміниться так, як передбачається, і навіть гірше, може привести до нової війни, що буде результатом людської конкуренції, егоїзму та зарозумілості. Смирення є велика сила, з чим погоджується як західна, так і китайська філософія. Це перше насправді глобальне століття, у якому західні держави не можуть дозволити собі зневажати тих, хто виходить за межі їх кола. Це є незручним фактом для Заходу, який так надзвичайно перевершував по потужності весь інший світ протягом більш ніж трьох століть, навіть після 1945 року, коли Радянський Союз, незахідна сила, став великим гравцем у світовій політиці. Але Захід повинен навчитися приймати аксіому про те, що можна по-різному вирватися із замкнутого кола.

Л і т е р а т у р а

1. The New Prize // The Economist. – 18 червня 1994.
2. While the World Hots Up // The Economist. – 1 листопада 1997.
3. The Kyoto Compromise // The Economist. – 13 грудня 1997.
4. Wrestling for influence: Who runs the world? // The Economist. – July 5, 2008.
5. Global warming: Cool costing // The Economist. – March 6, 1993.
6. Enter the dragon: China's limits // The Economist. – 2009 July 11.
7. The celestial economy // The Economist. – Sep 10th 2011.

Zhang Xiaoying. «The Economist's» construction of China's world role (1985-2010).

The paper aims to inquire how «The Economist», chosen for study as a main voice for more than 160 years of Western liberalism, constructs China's world role. It explores how China's world's role is viewed respectively in the context of globalization, the increasingly global relationships of culture, people as well as economic activities, and in the case of global warming, the greatest threat to the humankind. The study can be seen as a new probe into the old issue of the “Western question”.

Key words: «The Economist», “Western question”, globalization, global warming.